

Nr 429

Av herr **Adolfsson**, om förstatligande av oljehandeln.

(Lika lydande med motion nr 517 i Andra kammaren)

Förstatligande av oljehandeln i Sverige har mycket länge varit ett allmänt krav inom arbetarrörelsen. Första gången frågan togs upp i riksdagen hade förstatligandekravet en framträdande plats i dåvarande regeringsprogrammet, vilket på bl. a. denna punkt anslöts till arbetarrörelsens efterkrigsprogram. En av de varma förespråkarna för förstatligande var Gustav Möller. Den statliga utredning som sedermera genomfördes klargjorde de stora fördelarna av ett förstatligande och förordade en sådan åtgärd. Inom riksdagens bankoutskott, som vid flera tillfällen haft att behandla motioner i denna fråga, vidhöll den socialdemokratiska majoriteten förstatligandekravet under en lång följd av år. Den socialdemokratiska ungdomsrörelsen hävdar alltjämt förstatligandets vikt och nödvändighet, och i riksdagen har bl. a. kommunisterna vid flera tillfällen motionerat om en sådan åtgärd.

Vid 1963 års riksdagsbehandling av detta ärende hävdades i utskottsskrivningen att ingenting inträffat som kunde ge anledning att ompröva frågan om ändring i rådande förhållanden beträffande importen och distributionen av brännolja och bensin. Min uppfattning är däremot att ingenting inträffat som kan ge anledning att ändra det ståndpunktstagande i ämnet som regeringsprogrammet tidigare redovisat och som bankoutskottets majoritet under en längre tid anslöt sig till. Tvärtom har förstatligandekravet ytterligare underbyggts genom att de utländska oljetrusternas infiltration och maktförstärkning i Sveriges ekonomiska liv ökat år från år. De fakta som angavs i 1947 års oljeutredning var visserligen sådana att de fullt ut motiverade förstatligandeförslaget. Om jag här ändå avstår från att referera dem, så är orsaken härtill att de blivit föråldrade i den meningen att de påpekade ogynnsamma verkningarna för konsumenterna och samhället av den rådande ordningen inom oljehandeln sedan dess i hög grad förstärkts. Därav följer också att de samhällsekonomiska och nationella komplikationerna ökats.

Genom att den viktiga frågan om ett förstatligande bordlagts har således dessa utländska trustar beretts möjlighet att i stigande grad behärska viktiga delar av det svenska näringslivet. Detta medgavs för något år sedan av Esso som anförde följande i sin tidskrift: "Till följd av sin verksamhet och sin storlek intar Esso en nyckelposition i svenskt näringsliv".

Esso, som ägs av Rockefellertrusten Standard Oil of New Jersey, har sedan dess stärkt sin maktposition i Sverige betydligt och har tillförsäkrat sig ett

dominerande inflytande inom den på petroleumprodukter grundade kemiska industrien. Dess kracketanläggning i Stenungsund avses successivt utbyggas och beräknas kräva en investering av en miljard kronor vid full utbyggnad. Därmed har huvudinflytandet över denna nyckelindustri överlåtits åt ett amerikanskt finanshus.

Den oavbrutna förstärkningen av de utländska oljetrusternas maktposition inom svenskt ekonomiskt liv illustreras ytterligare bland annat av att Anglo-Iranian-Oil (BP) skall anlägga ett oljeraffinaderi i Göteborg, en storanläggning med en beräknad investeringssumma på 300—500 miljoner kronor. Vidare har den brittisk-holländska trusten Royal Dutch-Shell inköpt Koppartrans Olje AB i Göteborg av Stora Kopparberg samt anmält sina avsikter att även starta en petrokemisk industri. De främmande trusternas hektiska ansträngningar att tillförsäkra sig herraväldet inom även den viktiga kemiska industrien i vårt land är således helt uppenbara och bekräftar ytterligare att ett förstatligande av oljehandeln har blivit en angelägenhet av allt större ekonomisk och politisk betydelse. Sedan 1947 års oljeutredning genomfördes har ju också förbrukningen av brännolja och bensin inom landet stigit mycket kraftigt och kan nu uppskattas till mer än 15 miljoner kubikmeter per år.

Ett förstatligande av oljehandeln skulle jag finna helt naturligt och angeläget även om det vore svenska privatföretag som svarade för huvudparten av oljeimporten och distributionen. Som redan antytts handhar emellertid utländska truster de avgörande delarna av denna verksamhet. Genom sina med svenska namn utrustade dotterbolag säljer de oljan till sina egna distributionsföretag och uppnår på så sätt dubbla vinster. Därigenom möjliggöres också en skatteflykt som de svenska medborgarna får finansiera genom sina skatter. Den s. k. konkurrens som dessa truster hävdas utöva inom Sverige är i huvudsak ingen konkurrens om priser utan om kunder och försäljningsställen. Detta har lett till en överdimensionerad, dyr och i en del fall olämpligt lokaliserad distributionsapparat. De olika monopolföretagens tävlan i att uppföra bensin- och servicestationer har lett till ett byggande så omfångsrikt att det väckt allmän och förvånad uppmärksamhet. Som exempel kan nämnas att under åren 1958—1961 uppgick investeringskostnaderna för sådana anläggningar till över 100 miljoner kronor, varvid ändå ej har medräknats kostnaderna för de anläggningar som fått uppföras utan särskilt tillstånd. Intensiteten i detta i stor utsträckning onödiga byggande har sedan den nämnda tidpunkten tilltagit.

Till andra för konsumenter och samhället ogynnsamma verkningar av existerande system för oljehandeln bör räknas monopolprissättningar och tidvis ett godtyckligt rabatteringsystem. Vidare är den geografiska fördelningen av depåer otillfredsställande. Skatteflykten är en annan omständighet. Likaså är det uppenbart att Sveriges handelsbalans kan lida skada av denna ensidighet.

I detta sammanhang står också frågan om tendenserna till alltför ensidig orientering mot västra Sverige beträffande anläggningar för förädling av oljan. Denna snedvridning, som likaså sammanhänger med den utländska dominansen, kan komma att bli till stort förfång för Sverige när Sovjetunionens oljeledning till Östersjön blir färdig, vilket väntas ske inom kort. Då kan den möjligheten uppstå, att genom korta transporter, lägre priser samt genom byte med svenska industri- och jordbruksprodukter i högre grad än nu täcka landets oljebehov genom import från Sovjetunionen. Hamnstäder vid den småländska delen av ostkusten har vidtagit åtgärder för att möta en sådan utveckling. Det kan nämnas, att Kalmar stad utbyggt sin oljehamn med detta uttalade syfte. Oskarshamn utvidgar likaså sin oljehamn, och den befintliga oljehamnen i Västervik är av sådan standard att den kan omhändertaga en stor oljeimport och har dessutom goda utbyggnadsmöjligheter. En av förutsättningarna för att dessa anläggningar skall kunna fullt utnyttjas är att ökad oljeimport från Sovjetunionen kan ske. Även av detta skäl är det av vikt att oljehandeln och distributionen av olja i Sverige ligger i svenska statens händer. Också för att utveckla en svensk oljeindustri, lämpligt lokaliserad, är det nödvändigt att de utländska oljebolagens maktposition inom vårt land brytes ned.

Med stöd av det anförda föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för ett förstatligande av oljehandeln inom Sverige och begär sådana kompletterande utredningar och förslag, som eventuellt kan vara behövliga av denna anledning.

Stockholm i januari 1964

Gunnar Adolfsson
